GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 22262
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22262 (אקסטרניים, בית שני)

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה פרק אחד ובו ארבע שאלות.
ענה על שתי שאלות.
מן השאלות שתבחר לענות עליהן, חובה לבחור לפחות שאלה אחת שיש בה מקור.
(2 × 50) סך הכול — 100 נקודות.
שים לב: תלמיד שאושר לו מבחן מותאם אינו חייב לבחור בשאלה שיש בה מקור.
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
ד. המלצה לחלוקת זמן: כ־40 דקות לכל שאלה.
כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

תשובות סופיות

בית שני — מעם מקדש לעם הספר

שאלה 1

א. הסנהדרין: כבר כמושל הגליל הוציא הורדוס להורג את חזקיהו ואנשיו בלי משפט, זומן למשפט לפני הסנהדרין והתייצב בה מלווה בשומרים חמושים – ערעור על סמכותה; לאחר שכבש את ירושלים (37 לפנה"ס) הוציא להורג רבים מחברי הסנהדרין ומראשי תומכי אנטיגונוס, צמצם את סמכויות הסנהדרין לעניינים דתיים־הלכתיים וריכז את השיפוט ואת ההכרעות המדיניות בידיו. הכוהנים: הורדוס, שלא היה ממשפחת כוהנים, לא יכול לכהן ככוהן גדול; הוא הוציא את הכהונה הגדולה מידי בית חשמונאי, מינה ופיטר כוהנים גדולים כרצונו – בעיקר ממשפחות מבבל וממצרים שהיו תלויות בו (חננאל, בית בייתוס) – וביטל את הכהונה לכל החיים; הורה להטביע את הכוהן הגדול אריסטובולוס השלישי ביריחו; החזיק את בגדי הכוהן הגדול בחזקתו במבצר אנטוניה; לאחר פרשת נשר הזהב (4 לפנה"ס) הדיח את הכוהן הגדול מתתיהו. (מקובל גם: האצולה הכוהנית הוותיקה הוחלשה ובמקומה צמחה אצולה כוהנית חדשה נאמנה למלך.)

ב. מלך חסות: שליט מקומי שמונה בידי רומא ושלטונו תלוי בה – הורדוס הוכרז כמלך בידי הסנאט (40 לפנה"ס), היה חייב נאמנות לקיסר, שמר על הסדר, גבה מיסים, הגן על הגבולות והפיץ את התרבות הרומית. שלושה מפעלי בנייה: (1) קיסריה ונמלה – נקראה על שם הקיסר אוגוסטוס, ובה מקדש לאוגוסטוס ולרומא, תיאטרון, היפודרום ומשחקים לכבוד הקיסר; (2) סבסטיה (שומרון) – נבנתה מחדש ונקראה על שם אוגוסטוס ("סבסטוס"), ובה מקדש לכבוד הקיסר, ויושבו בה חיילים משוחררים; (3) מבצר אנטוניה בירושלים – נקרא על שם מרקוס אנטוניוס, פטרונו הרומי של הורדוס, ושלט על הר הבית. (מקובל גם: המקדש לאוגוסטוס בפניאס [בניאס]; מבצרים – מצדה, הרודיון, מכוור – שהבטיחו את השליטה ואת גבולות הממלכה בשם רומא; מבני תרבות הלניסטית־רומית – תיאטרון והיפודרום בירושלים, היפודרום ביריחו; נשר הזהב מעל שער המקדש.)

שאלה 2

א. שלטון הנציבים: (1) עריצות, שחיתות ופגיעה בדת – פונטיוס פילטוס הכניס לירושלים סמלי צבא עם דמות הקיסר ולקח מכספי המקדש לבניית אמת מים; גסיוס פלורוס לקח 17 כיכר מאוצר המקדש ושלח חיילים לבזוז בירושלים (66 לספירה); (2) העדפת הנוכרים והמתח בין יהודים לנוכרים – ההכרעה לטובת הנוכרים בקיסריה והמהומות סביב בית הכנסת שם (66 לספירה). החברה היהודית: (3) התעצמות האמונה המשיחית וצמיחת הקנאים והסיקריים, שקראו למאבק מזוין ולא השלימו עם שלטון זר. (מקובל גם: מצוקה כלכלית, מיסים כבדים, קיטוב חברתי ואבטלה; היעדר הנהגה מוסכמת – שחיתות בכהונה הגדולה ושיתוף פעולה של הכוהנים הגדולים עם רומא; המהומות בהר הבית בימי הנציב קומנוס.)

ב. שתי תוצאות מן הקטע: (1) חורבן בית המקדש והפסקת עבודת הקודש – "את מקדשנו שומם", "ואת מזבחנו הרוס / ואת היכלנו חרב", "עבודתנו בטלה ושיר תהילתנו נשתתק": בשנת 70 לספירה נשרף המקדש, פסקו הקורבנות והעלייה לרגל ואבד המרכז הדתי־לאומי; (2) אבדות בנפש, שבי ועבדות – "כוהנינו נשׂרפו / ולוויינו נשבו", "בחורינו נשתעבדו": רבים נהרגו, רבים נשבו ונמכרו לעבדות. (מקובל גם מן הקטע: קריסת ההנהגה והשפלת העם – "נכבדינו בזויים", "ורוממותנו פסקה", "וגיבורנו לחלשים היו"; אבל וייאוש – "התפייסי בצרתה של ציון".) תוצאה נוספת מן הידע: בתחום הכלכלי – הרס יישובים ושדות, הפקעת קרקעות, "מס היהודים" (שתי דרכמות לשנה למקדש יופיטר ברומא); או בתחום המדיני – יהודה נעשתה פרובינקיה נפרדת שבה הוצב לגיון רומי, וירושלים נעשתה מחנה צבאי; או: הקמת המרכז ביבנה.

שאלה 3

א. מרכזיות המקדש: דתית – המקום היחיד להקרבת קורבנות, מקום כפרה (עבודת הכוהן הגדול ביום הכיפורים), עלייה לרגל בשלושת הרגלים; הנהגתית־לאומית – מושב הסנהדרין והכהונה הגדולה, סמל לאחדות העם בארץ ובתפוצות; כלכלית־חברתית – מחצית השקל, תרומות ומעשרות, אוצר המקדש, מסחר ותעסוקה בירושלים, התכנסות העם בחגים. שתי סכנות: (1) אובדן המרכז המלכד וחלל בהנהגה – בלי מקדש, סנהדרין וכהונה גדולה עלול העם להתפורר לקהילות נפרדות ללא סמכות משותפת; (2) משבר אמוני וייאוש – התבדות התקוות המשיחיות, אבל וסגפנות (נמנעו מבשר ויין), חשש לנטישת הדת ולהתבוללות, ואי־אפשרות לקיים מצוות רבות הקשורות למקדש. (מקובל גם: התפלגות – התבדלות כתות ובהן הנוצרים; התמעטות האוכלוסייה והמצוקה הכלכלית שדחפו יהודים לעזוב את הארץ.)

ב. הסבר: אחרי החורבן נוצר חלל במרכז הדתי ובהנהגה; חכמי יבנה, בהנהגת רבן יוחנן בן זכאי ואחריו רבן גמליאל, מילאו אותו במהירות – הקימו מרכז הנהגה חדש ביבנה והתאימו את חיי הדת למציאות ללא מקדש; הפעולה הייתה מהירה (החלה בזמן המצור ומיד אחריו) ונועזת (שינוי מנהגים שנקשרו במקדש ונטילת סמכויות שהיו של מוסדות ירושלים), וכך הוכח שאפשר לקיים את העם בלי מקדש ובלי עצמאות. ארגוני: שיקום מוסדות ההנהגה – בית הדין הגדול (הסנהדרין החדשה) והנשיאות ביבנה, שקבעו הלכה, קידשו חודשים ועיברו שנים לכל העם. דתי: תקנות ריב"ז – תקיעת שופר ביבנה בראש השנה שחל בשבת, נטילת לולב בכל מקום כל שבעת ימי החג "זכר למקדש" (מקובל גם: בית הכנסת ותפילה קבועה – סידור תפילת שמונה עשרה – במקום הקורבנות; גיור בלי קורבן; ברכת המינים).

שאלה 4

א. שלושה גורמים: (1) החלטת אדריאנוס להקים על חורבות ירושלים עיר אלילית – איליה קפיטולינה (ולפי דיו קאסיוס מקדש ליופיטר במקום המקדש), שקטעה את התקווה לבנות מחדש את ירושלים והמקדש; (2) ציפיות משיחיות – רבים, ובהם רבי עקיבא, ראו במנהיג המרד את המשיח ("דרך כוכב מיעקב"); (3) המצוקה הכלכלית והשנאה לשלטון הרומאי – הפקעת קרקעות, מיסים כבדים ("מס היהודים"), אספקת מזון לצבא ועבודות כפייה. (מקובל גם: איסור המילה שמייחסים מקורות רומיים לאדריאנוס; תמיכת חכמים במרד; זיכרון מרד התפוצות 115–117.) שני מאפיינים: (1) מרד מתוכנן שהתנהל כמלחמת גרילה – מערכות מסתור תת־קרקעיות, ייצור נשק בחשאי, התקפות פתע; (2) הקמת שלטון יהודי עצמאי בשטח המורדים בהנהגת מנהיג אחד – שמעון בן כוסבה, "נשיא ישראל": טביעת מטבעות ("לחרות ירושלם", "שנת אחת לגאלת ישראל"), מינהל, חכירת קרקעות, פקודות במכתבים. (מקובל גם: אופי משיחי־דתי – הקפדה על מצוות במחנה, ארבעת המינים; המרד התרכז בעיקר ביהודה ונמשך כשלוש שנים, 132–135 לספירה.)

ב. שתי תוצאות מן הקטע (משני תחומים): התיישבות – הרס יישובים ומצודות: "חמישים ממצודותיהם העיקריות ותשע מאות שמונים וחמישה מכפריהם החשובים ביותר [של היהודים] נחרבו"; דמוגרפיה – אבדות כבדות והתרוקנות יהודה: "חמש מאות ושמונים אלף איש נהרגו", ומספר המתים "מרעב, ממגֵפה ומאש – לא ניתן היה לברר"; "התרוקנה מתושביה כמעט יהודה כולה" (המספרים – הערכת היסטוריון עתיק); כלכלה – הרס הכפרים, בסיס החקלאות, פגע בפרנסה. ההשפעה המדינית: ירושלים נעשתה עיר אלילית – איליה קפיטולינה – ונאסר על יהודים להיכנס אליה; שם הפרובינקיה שונה מיהודה לסוריה־פלשתינה כדי לנתק את העם מארצו; קץ לתקוות לעצמאות מדינית לדורות והשלמה עם שלטון זר; מרכז היישוב וההנהגה עבר לגליל (אושא), וההנהגה היהודית בחרה מעתה בדרך של שיתוף פעולה עם השלטון.

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history